

Æstetisk dokumentation

- af unges selv-fortællinger

(titl.: selv-dokumentation - kreativt arbejde med foretrukne historier)

Baggrund

U-turn er et behandlingstilbud i Københavns kommune for unge i alderen 15-24 år, der har et problemgivende forbrug af rusmidler. Her tilbydes bl.a. rådgivning, individuel- og gruppebehandling, hvilket varetages af 17 behandlere.

I institutionen, der har eksisteret i syv år, har vi de senere år haft stigende fokus på det kreative/skabende element i behandlingen. Interessen for dette er steget gradvist efterhånden som vi har bevæget os indenfor flere og flere kreative områder i vores praksis. Her er det blevet tydeligt for os, at dette supplement til den eksisterende behandling bærer flere praksis-relevante opmærksomheder, som vi ønsker at skæve til metodisk og reflektivt.

Som samlende betegnelse for den skabende praksis, der indbefatter musik, film, tekstforfatning mm., benytter vi os af termen *selv-dokumentation*. Og i teksten her vil vi beskrive, nogle af de ideer og muligheder vi ser heri.

Hvorfor beskæftige sig med selv-dokumentation?

I arbejdet med selv-dokumentation, søger vi at skabe mulighed for, at den unge kan fremstille fortællinger om identitet, som passer ind i den unges foretrukne billede af sig selv.

Vi erfarer, at en stor del af de unge vi møder har interesse for det kreative, og at det tilmed udgør en vigtig del af deres liv. Eksempler på sådanne interesser er f.eks.: musik, hvor de ofte synger, rapper, eller producerer deres egen musik på computeren. Nogle spiller på et instrument, mens andre mest synger under bruseren på badeværelset. En anden gruppe skriver tekster - dagbøger, digte, sangtekster mm. Gennem indlevelse i dette kreative engagement gør de sig overvejelser om betydningsfulde oplevelser, frustrationer og drømme.

En væsentlig effekt, vi ser, ved at lade behandlingen udspille sig i det kunstnerisk/kreative område er, at den unge her befinder sig et sted, hvor han/hun besidder og udtrykker særlige færdigheder og viden. Dette står i markant kontrast til det at sidde (med hatten i hånden) i konsultationen og bede om hjælp, til at få styr på livet. Således signalerer arbejdet med den alternative dokumentation, på flere måder, også en forrykkelse af magtbalancen mellem klient og behandler,

hen mod en mere ligeværdig relation. Den unge indtræder i rollen som kreatør og behandleren kan indtage positionen som assistent eller medhjælper i udformningen af det givne produkt.

Signalet om ændring af magt- og styring i relationen sker formentlig også ved, at det kreative arbejde fysisk sker i ny location – man rømmer terapirummet, og entrerer eksempelvis musik-/filmstudiet. På samme måde som processen kan have gavn af at flyttes til nye rammer, vil selve produktet frembragt som 'alternativ dokumentation' fremstå som en art modsvar og supplement til den gængse kategoribaserede dokumentation. Mange af de unge vi taler med har fået dokumenter, der er bærere af historier om identitet, i deres møde med behandlingssystemet. Eksempler kan være udtalelser og testresultater fra skolepsykolog, eller diagnoser fra psykiatrien. Disse dokumenter fortæller stærke historier, og når de er baserede på personlige "fejl og mangler", og psykiske symptomer, bliver dokumenterne fortællinger om fejlslagne personer og negativ identitet. Når diagnosen eller en personbeskrivelse foreligger i et dokument trækker det på diskurser om universelle sandheder og videnskabelighed. Og denne historie om personen kan således let eksistere som den officielt gældende fortælling. Den alternative selv-dokumentation, der på samme måde kan udgøre en stærk fortælling, trækker på andre procedurer. Indholdet genereres af den unge selv i løbet af processen, produktets endemål er, i udgangspunktet, uspecifik, og ydermere bliver dokumentet til i en legende proces. Dokumenterne beskriver ofte eksternaliserede problemer og foretrukne historier, og kan derved, ideelt set, bidrage til positive identitetskonklusioner.

Det æstetiske element i selv-dokumentation

Mange af de dokumenter, der produceres i U-turn har et æstetisk element. Æstetik og dens særlige forbindelse til det sanselige og til følelserne har været beskrevet siden antikken af blandt andre Homér og Aristoteles. I det attende århundrede inddrager Baumgarten æstetikken i en egentlig erkendelsesteori, idet han viser, hvorledes man ved hjælp af sanselig oplevelse kan opnå erkendelse, der ikke er mulig alene gennem det sprogligt-rationelle (Austring & Sørensen, 2006). Vi vil ikke gå videre ind i teorien om æstetisk erkendelse her, men nøjes med at sætte fokus på nogle centrale karakteristika ved det æstetiske element i arbejdet med selv-dokumentation.

Ny erkendelse

Legen er et udgangspunkt for æstetisk udfoldelse, og for at leg giver mening må den bygge på frivillighed og være lystbetonet. Det betyder, at man gennem æstetisk udfoldelse kan fjerne noget af det alvorstunge ved behandling, og give det følelse af lethed uden at det af den grund bliver mindre meningsfuldt. Legen er også et rum og en tilstand, hvor muligheder øges og begrænsninger synes færre.

Dette skyldes blandt andet at man aktiverer sin fantasi i arbejdet med udformningen af et produkt, og herigennem bliver i stand til at forestille sig - og lege med - alt mellem himmel jord. På den

måde kan der opstå nye tanker og idéer, der måske kan omsættes til nye perspektiver på livet som sådan. Om samspillet i det kreative arbejde mellem fantasi og verden som den umiddelbart opleves, siger Austring og Sørensen (2006): "Denne skabende proces kan forstås som en *hermeneutisk søgeproces*, hvor sansning og sekundære indtryk af verden via fantasi bliver omsat til æstetiske udtryk"(s.). Baumgarten beskriver, hvordan den æstetiske sansning kan give den rationelle erkendelse en ekstra dimension, hvori han ser potentialet til opnåelse af *fuld erkendelse*. På denne vis kan arbejdet med æstetiske udtryk i selv-dokumentation siges at være, erkendelsesmæssigt, helhedsorienteret.

Udtrykke det "usigelige"

I æstetiske udtryk kan altså ligge ny erkendelse, og ofte kommer denne erkendelse som et resultat af, at man gennem det kreative arbejde kan give en stemme til følelser og oplevelser man har haft svært ved at formulere og tænke igennem. Nogle problemer kan være så svære at håndtere for den unge, at han eller hun ikke har lyst til at tale om dem. Andre gange mangler den unge ord til at beskrive sin situation. Vi hører ofte unge komme med udsagn som "jeg er helt nede i kulkælderen – jeg ved bare ikke hvorfor". Her kan eksempelvis musik bruges til at formidle nogle af de følelser, den unge bærer rundt på og dermed give dem et konkret udtryk. På denne måde kan der i den kreative proces og i omgangen med mediet komme flere ord til en ellers svært beskrivelig historie. Vi oplever ofte, at det kan give ro og at den unge nærmest drager et lettelsens suk, når de på denne måde har fået givet udtryk til en frustration de ikke har kunnet komme af med. Man kan sammenligne det med den ro det kan give, at fortælle andre om noget man har gået og bøvlet med i længere tid. Æstetisk arbejde indeholder altså også en mulighed for det Aristoteles kalder *katarsis* – en følelsesmæssig forløsning. Denne ventilerende effekt kan hjælpe den unge til at håndtere problemer eller negative følelser og dermed få dem til at fylde mindre.

Eksempelvis beskriver en ung kvinde, hvordan hun oplever processen med indsyngning i vokalboksen:

S: Kanon sunget – så kom der lidt tårer...

V: Ja, fordi jeg hørte det selv ik'... Da jeg...

S: Da hvad?

V: Da jeg var ved at skrive den derhjemme... For jeg skrev den bare... Du kan se det her, jeg skrev den. Okay fordi når jeg skriver musik, når jeg hører en beat, så skriver jeg bare... og det kommer ... alt det jeg føler så skriver jeg det. Det er noget andet når jeg hører det. Fordi så kan jeg høre min stemme, så kan jeg høre hvordan det er, at gå i sådan en situation og have det på den måde...

S: Hvilken virkning tror du det har, at der er lyd på, du ved klaver eller noget...

V: Det rammer en person meget mere. Især med de der beats og det er sådan nogle rigtig seje beats ik'. Og det rammer bare en person helt vildt meget. Når jeg står i den boks og du siger til mig, en gang til og en gang til og en gang til... det er fordi for mig lige nu har jeg bare tusinde ton af sår inde i mig og når jeg bliver ved med at gentage og bliver ved med at gentage, så jeg siger til dig, jeg er ligesom en fri fugl når jeg færdig og skal hjem.

Så har jeg det bare så godt fordi alt det jeg føler, er gået ind i den microphone... og blive ved og blive ved og jeg gør det på den måde jeg vil gøre det

S: Jeg skal sige til dig, at jeg har gjort noget frækt for jeg har faktisk optaget det vi sidder og taler om nu. Er det ok eller skal jeg slette det?

V: Så vil jeg bare sige en ting. Hvis nu jeg har Damp... og hvem fanden der skal høre den her optagelse...til den psykiater der gerne vil give mig noget medicin, så er det nok det bedste medicin at sætte mig ind i den der boks og blive ved med at synge. Uden alt den der medicin, jeg tager. Og hvis jeg ikke har Damp... så vil jeg stadig gerne derind.

Vi kan her høre, hvordan hun kommer tættere på en forståelse af sin egen situation, samtidig med at hun får bearbejdet sine følelser gennem musikken og de mange gentagelser. Hun beskriver også hvordan det æstetiske udtryk kan være med til at *forstærke* historien gennem dens særlige appel til sanserne.

Det skabende - legen med selv-dokumentation

Når vi giver os i kast med kreation af dokumenter med de unge, har vi forskellige produkter og processer, vi kan arbejde med. Vi er her især opmærksomme på i hvilken grad det er muligt at involvere den unge som deltager, da vi betragter det som afgørende for hans/hendes oplevelse af ejerskab i forhold til proces og produkt.

Grader af involvering

I de mest simple dokumentationsformer har vi f.eks. brugen af whiteboard/tavle, hvor den unges udsagn og ord nedfældes i mere eller mindre systemiseret form. Dette værktøj anvendes af mange praktikere til at skabe overblik i samtalen, men det har samtidig en resonerende virkning på deltagerne i samtalen, hvor det sagte kan få forstærket aktualitet, idet det fremstår på tryk; tavlen "taler" til deltagerne med de ord den bliver fodret med. Derfor sker det også, at den unge pludselig ser nye sammenhænge, og bliver nysgerrig på særlige perspektiver, der måske ikke har været nævnt i samtalen. Og navnlig kan den unge opleve at føle sig særlig godt forstået, ved gensynet af hans/hendes egne udsagn. I whiteboard-dokumentationen kan den unge siges at være deltagende, men ikke decideret kreatør ved roret, idet deltagelsen mere har responderende karakter – den professionelle stiller spørgsmålene, udvælger og nedfælder sætningerne.

I de dokumenterende processer vi forsøger at sætte i gang, er whiteboard altid med i et eller andet omfang. Det fungerer eksempelvis som en form for storyboard, som arbejdsflade hvorpå særlige statements til f.eks. huskekort nedfældes, eller som flade på hvilken tekst bliver til og revideres kontinuerligt i den større proces. Vi giver et eksempel på dette senere. En anden væsentlig dokumentationsform vi anvender, er brevskrivning og tekstforfatning. Her kan involveringen være ganske minimal i det behandlere skriver brevet, mens den unge blot modtager dennes gen-fortælling, bevidning og refleksioner. Omvendt kan involveringen også være stærk, f.eks. hvor den unge skriver brev til sig selv eller tekst om sig selv, som det er tilfældet i musikskabelon.

Sætter man graden af involvering i selv-dokumentation ind på et kontinuum vil det spænde mellem minimal involvering som det er tilfældet ved brugen af whiteboard i samtaleforløbet og kraftig involvering/ejerskab, hvilket gælder i de mere omsiggribende processer, f.eks. i film- og musikproduktion.

De nævnte dokumentationsformer, tavle og tekstforfatning, vil ofte bringes i samspil i den intentionelt skabende proces med et konkret produkt for øje. Vi betragter disse som nødvendige praktiske værktøjer i frembringelsen af produktet, og i overordentlig grad vigtige som bærere af information om selvfortællingens udvikling. Det vil sige, når personen og behandleren diskuterer og opskriver sætninger og temaer på tavlen, kan den unge se, at det skrevne drejer sig om hans liv. Og når han går i gang med at udvælge og nedskrive det, han finder vigtigst, og igen opskriver dette på tavlen, begynder han, så småt, at få en fornemmelse af hvad han vil fortælle. Som vi tænker om det, opstår en form for resonans mellem kreatøren (den unge) og tavlen: "De der sætninger på tavlen minder mig og noget, det er uhyre vigtigt i beskrivelsen af mig".

Et væsentligt aspekt i den produktorienterede proces er som nævnt den æstetiske oplevelse, hvor intensiteten i skabelsen af produktet bestyrkes i det, det sanselige pirres og får vægt i processen. Dette bliver meget tydeligt, når vi i løbet af processen træder ind i de visuelle og auditive felter som f.eks. billede-, film-, reportage- og musikproduktion.

I det følgende vil vi forsøge at tydeliggøre hvordan et selv-fremstillende dokument bliver til og hvordan involveringen af den unge intensiveres i den fremadskridende proces. Dette gør vi gennem en kort præsentation af et typisk forløb i musikproduktionen.

Selv-dokumentation i musikproduktion

Martin henvender sig i U-turns rådgivning og beder om hjælp til at få styr på sit forbrug af hash. I første samtale fortæller han, at det går skidt generelt. Han ryger hash fra morgen til aften (nat), hvilket han finansierer med sin kontanthjælp, og han fortæller, at han egentlig ikke foretager sig andet i dagligdagen. Adspurgt til hvad han ønsker vi skal tale om i første omgang, siger han, at det egentlig ikke er hashen, der er det store problem. Han bliver så spurgt om, hvad der evt. er det største problem, hvilket han har svært ved at svare på. Martin forholder sig tavs i et stykke tid, og bekendtgør så, tydelig berørt, at det nok handler om hans familie, og at det er for svært at tale om. Behandleren forsøger med forskellige spørgsmålstyper at få illumineret problemfelterne i Martins liv - uden held - hvorfor han vælger i stedet at spørge til det modsatte: "Når problemer fylder så meget i dit liv, hvad holder dig så oprejst, og får dig til at søge hjælp?". Martin svarer prompte: "Jeg rapper". Således kommer der gang i dialogen, hvor Martins forhold til rap, tekstskrivning og musikgenrer bliver diskuteret. Martin fortæller, at han har langt nemmere ved at få "tingene ud" gennem rap, end at skulle tale om dem.

Det den unge gør opmærksom på her, er et væsentligt element i de (produkt) skabende processer, som de unge indgår i. Nemlig det, at der i engagementet med dokumentet, i en forstand sættes en

parentes om problemet, således at personen har mulighed for at betragte, vurdere og bearbejde det vanskelige – ”udefra”. Dette er analogt til den eksternaliserende optik, som ofte indgår i narrative samtaler, hvor negative identitetskonklusioner udforskes og udfordres gennem en form for personificering af problemet – problemet har fat i personen, men det *er* ikke personen. Martin bliver gjort opmærksom på U-turns projektstudie, og takker ja til at lade næste rådgivende samtale foregå i studiet.

I studiet

I næste samtale bænker Martin og behandleren sig foran det store whiteboard. De starter samtalen op, hvor de slap ved første samtale. Undervejs opdeler behandleren tavlen i fire felter med en stiplede cirkel i midten.

I første felt nedfældes udsagn, der karakteriserer livet generelt – tendentielt det den unge bøvler med for tiden. Martin fortæller bl.a. om hvordan han og moderen altid skændes, når de ses (han ser hende dagligt, men de bor ikke sammen), og om hvordan deres kontakt er defineret ved hvor meget han kan hjælpe moderen med praktiske gøremål – indkøb, passe lillebroren, løbe ærinder.

I andet felt neden under opskrives de forskellige måder, som Martin responderer på i forhold til det, han karakteriserer som vanskeligt. Her fortæller han f.eks. at responserne handler om frustration og vrede, og at de oftest er med til at piske skænderier i gang med moderen og storebroderen. Og samtidig bliver der nedfældet udsagn om at sige fra over for sådan en måde at være sammen på.

I tredje felt noteres positionerende udsagn om, hvad Martin synes om informationerne i de øvrige felter. Han kommenterer bl.a. på sine responser, hvor han både synes det er i orden, at han siger fra, og samtidig at han ønsker sig en anderledes måde at gøre det på. Og han positionerer sig i mod det, han betragter som uværdige kår i relationen til familien.

I fjerde felt nedskrives det Martin foretrækker i livet, det han håber på, og det han måske kunne komme til at holde af, hvis særlige forhold, ændrer sig i hans liv – f.eks. det der angår beskæftigelse, uddannelse, familie venner, boligforhold og rusmidler.

Halvvejs inde i interviewet bliver Martin bedt om at tage stilling til hvilke af udsagnene på tavlen han evt. kunne tænke sig at udfolde i en tekst. Han nedskriver disse i den stiplede cirkel i midten af tavlen, og vi diskuterer herefter, hvorfor netop disse udsagn blev valgt. Han fortæller her, at den kommende tekst må handle om hans mor. Der skal være hårde facts om det han opponerer mod i hendes opførsel, og i deres relation. Behandleren spørger nu om han og Martin skal prøve at få skrevet et vers, hvilket Martin afslår, med henvisning til at han tænker og skriver bedst, når han er alene. Således bliver han ladt alene en halv times tid, og begynder at forfatte en mængde sætninger, der tilnærmelsesvis udgør et vers.

Behandleren spørger nu om der er noget, han kan hjælpe rapperen med. De opskriver verset på tavlen, og arbejder med rim, de steder hvor det er påkrævet. Dertil taler de om stemning i rappen: ”Det må gerne være lidt dystert og melankolsk”, lyder beskeden. Behandleren, der nu positionerer

sig som assistent, sætter sig med Martin og begynder at finde beats, der kan rappes til, og efter flere forsøg, nikker Martin godkendende.

Martin går i sangboks

Der laves mikrofontest i den lydtætte boks, hvilken Martin aldrig har befundet sig i før. Her forsøger han at rappe sig varm, hvilket han synes er overvældende: "Man kan jo høre alt her inde..hvor højt skal jeg rappe....skal jeg gå længere væk fra mikrofonen.... hvordan lyder det i højtalerne inde hos dig?". Sådanne kommentarer fremkommer ofte i starten, muligvis fordi følelsen af eksponering opleves proportionel med lydstyrke, lydeffekter og intensitet. Man føler sig lidt nøgen og udsat i begyndelsen.

Han rapper verset en mængde gange og vender tilbage til kontrolrummet, for at høre resultatet. Her finder han ud af, at der skal laves lidt om på "flow'et", hvorfor han sætter sig og arbejder med det. Tilbage i sangboks igen. Denne gang er den der, siger han. Og kan du ikke lige skrue op for min stemme.

Tiden løber ud for denne session, og Martin får en CD med det foreløbige resultat med hjem. Da han møder frem ugen efter, har han lyttet til sangen, og skrevet endnu et vers, som han rapper ind på nummeret. Da han hører resultatet, bliver han bedt om at sætte sig i lydmixer-stolen, hvor fra man kan indstille lydniveauer, og justere på effekterne, der er lagt på stemmen og instrumenterne. Mens dette står på, diskuteres hvorvidt fortællingen træder frem som han mener den skal, og dertil hvordan det opleves, at stå i sangboks og rappe om sin mor, tilsat beat og effekter.

Det er her interessant, at Martin (og en mængde af de øvrige unge) gør opmærksom på, at ordene i teksten høres på en ny måde. Dette er selvfølgelig ikke så sært, da der er "kunstige" lyde omkring teksten, men det nye refererer i høj grad også til mening i teksten. Man inviteres til at tage stilling til temaerne, budskaberne og pointerne i selv-fortællingen på ny, fordi ens oplevelse er særligt påvirket af det sanselige.

Processen med tekstskrivning og musikkreation fortsætter over to møder, hvor han hver gang får CD'en med hjem til gennemlytning. Ved femte session møder Martin frem og fortæller, at der er noget galt med nummeret. Han har spillet det for sin bror, der synes han er hård ved moderen. Dette har gjort ham klar over, at han mangler at lade fortællingen gå tilbage i tid, for at budskaberne fremstår mere meningsfulde. Således går han og behandleren tilbage til tavlen, taler om, og nedskriver nye udsagn i de fire felter, fra hvilke Martin henter inspiration til at indføre endnu et vers om de hårde vilkår i barndomshjemmet, ligesom han indfletter støttende og forstående kommentarer til moderen. Den færdige samlede tekst rappes ind på ny, gennemlyttes og justeres med effekter, samt mixes indtil Martin nikker tilfreds. Der brændes CD, og dokumentet er således fremstillet.

Martin fortæller ved næste møde, at han har spillet nummeret for moderen, og for første gang oplevet at have en lang dialog om det de har været igennem sammen, og hvad det betyder for deres relation i dag – uden at skændes.

Et relevant spørgsmål kunne nu være: "Hvad med Martins hashproblem?". I eksemplet er rusmidlet jo umiddelbart fraværende, hvilket ikke er enestående i forhold til de øvrige unges kreationer af selv-fortælling. Det betyder dog langt fra, at rusmiddelproblematikken negligeres. Den unge henvender sig fordi, brugen af rusmidler gør dem opmærksom på at de har det skidt, men det er ikke altid selve rusmidlet de oplever som problemet. Det er snarere forhold i livet som de utilfredse med eller kede af. Og når de unge fortæller om, reflekterer over, og eksperimenterer med at handle anderledes, oplever de oftest også, at deres forhold til rusmidler ændrer sig. Ofte er det dog rusmidlerne, der udgør hovedtemaet i selvfortællingerne, ikke mindst i gruppernes kreative fremstillinger. Her er processen sammenlignelig med ovenstående proces, hvor fortællinger fremlægges, udforskes, bevidnes og revideres, indtil der til sidst foreligger et færdigt produkt som musiknummer, film eller andet. Når rusmidler ofte får mere vægt i gruppefremstillingerne, skyldes det formentlig, at erfaringer med rusmidler er noget alle deltagerne har til fælles. Dertil har de også en fælles forventning om, at konkrete fortællinger om rusmidler skal frem i henhold til konteksten – rusmiddelbehandling.

Det blivende – dokumentet i hænderne

På samme måde som processen med skabelsen af et produkt kan indeholde ny erkendelse og forløsning, kan produktet i sig selv være med til at forstærke en foretrukken fortælling.

Når man i narrativ samtaleterapi forsøger at hjælpe personer med deres problemer søger man bl.a. at udforske nye foretrukne fortællinger om identitet, og efterfølgende gøre disse fortællinger stærkere. Dette kan som regel ikke klares i en enkelt samtale og derfor forsøger man gennem et forløb af samtaler at gøre identitetsforståelsen mere rig og fyldig ved en nuancering af fortællingen og en gentagelse af fortællingen. I vellykkede forløb skabes en selvopfattelse, der i højere grad bygger på personens foretrukne fortællinger, hvilket efterfølgende kan invitere til nye handlemuligheder (White, 2006). I arbejdet med selv-dokumentation prøver vi ligeledes at gøre fortællingerne stærkere, men her gennem skabelsen af *produktet*, der fastholder eller *fastfryser* mening.

Fastfrysning af identitetsfortælling

David Newman beskriver hvordan han bruger Michael Whites tanker om "rescuing the said from the saying of it" (Newman, 2008), i sit arbejde med dokumentation i narrativt arbejde.

Det handler om at bevare meningen i de talte ord, i en eller anden form således at de ikke siver væk som sand mellem fingrene. Som nævnt ovenfor, benytter vi os af whiteboard eller flipover til

at fastholde centrale ord og sætninger. I løbet af samtalen kan man vende tilbage til tidligere sagte ting, og whiteboardet virker derfor som et dokument, der 'fastfryser' mening, og dermed gør dokumentet meningsbærende. Hvis den unge ønsker det, kan man tage et billede af whiteboardet og give billedet med hjem.

Det fiktive og det abstrakte

I samtalebehandling forholder man sig som regel rimelig stringent i beskrivelsen af sine oplevelser. Gør man ikke det, risikerer man formentlig at opleve meningsløshed eller dårlig samvittighed over at have "pyntet" på fortællingen om det vanskelige. Et selv-dokument derimod kan være både fiktivt og abstrakt, og samtidig meningsfuldt beskrive vigtige sider ved den unges liv. Dette giver den unge friere muligheder for, i bevægelsen indenfor det æstetiske område, at reflektere over sin situation, sine værdier, håb og drømme. Det giver mulighed for at indleve sig i alternative, fiktive, historier, hvilket eksempelvis sker, når nogle af de yngre drenge laver rapnumre, hvor de fremstiller sig som hårdtslående gangstertyper. Disse historier er ikke billeder af deres faktuelle liv. De er snarere refleksioner over frustrationer, eller afspejling af et ønske om en anden hverdag med bestyrket agenthed, hvor personen i højere grad handler i overensstemmelse med bestemte værdier og holdninger.

Et andet eksempel er Signe, der lavede en to-minutters kortfilm. I filmen hun kommer ind i en svømmehal, stiller sig op på tremeter-vippen og synger en tyrkisk folkesang til tonerne fra en saz (et tyrkisk strengeinstrument) inden hun til sidst springer i vandet. Hun brugte forløbet og udviklingen af filmen til at reflektere over et destruktivt forhold til en tidligere kæreste, og hvilken betydning hendes brud med ham havde for hendes selvopfattelse og fremtidige liv. Den tyrkiske folkesang, og dens fremføring i en svømmehal, virker umiddelbart abstrakt. Men den har reference til en situation fra en ferie i Tyrkiet, der hjalp Signe til at slå op med kæresten, og til at komme videre med sit liv. I denne sammenhæng giver det abstrakte visuelle og auditive udtryk en særlig mening, og er med til at forstærke og nuancere hendes historie om selvstændighed og om at tage vare på sig selv.

Historien over tid – forstærkning og revidering

Når man har fået skabt sig et identitetsbærende dokument, skaber man et fundament for fortsat refleksion. Og når man ser eller lytter til produktet derhjemme, genoplever man processen i frembringelsen af dokumentet. Man bliver mindet om de nye historier, man har frembragt, erkendelser man har gjort sig, og eventuelle forandringer der er sket. Med genoplevelsen kan der altså ske en forstærkning af historien.

Den fortsatte refleksion vil være med til at synliggøre nye forandringer. Et eksempel på dette er Olivers brug af huskekort:

I en samtale, hvor vi kortlagde effekterne af hashrygningen på Olivers liv kom vi frem til, at det kunne være en god idé, at udfærdige et huskekort ud fra disse beskrivelser. Der stod

bl.a., at "hash gør mig menneskeangst" og "hash ødelægger mit udseende". Oliver kunne så læse kortet for sig selv og forstærke sine indre argumenter, hvis trængens stemme blev for højlydt. Kortet viste sig at være meget brugbart for ham, og han fortalte, at han læste sætningerne igennem flere gange dagligt. På et tidspunkt mistede han sin pung, hvori han opbevarede kortet, og han ville derfor gerne, at vi lavede et nyt. Men han syntes, at sætningerne på kortet skulle revideres. Han havde fået det væsentligt bedre og en række af udsagnene henviste til problemer han ikke længere syntes han havde. Det betød, at han arbejdede med nogle nye områder, samtidig med at han var opmærksom på at holde fast i de forandringer han havde skabt. Vi fandt derfor nye udsagn, der passede bedre til hans aktuelle situation. Og vi fjernede en del af de eksisterende udsagn og erstattede dem med: "Du bliver glad i morgen, hvis du ikke ryger i dag ☺".

Der foregår altså en vekselvirkning mellem aktør/kreatør og dokument. I processen og i den kreative leg forholder man sig til forskellige temaer, relationer, problemer og følelser i livet, og efterhånden får man sammensat disse tanker og oplevelser til et identitetsbærende dokument. Herefter vil produktets fastfrosne, meningsbærende elementer 'tale tilbage' til den unge, idet han/hun "gen-oplever" sine egne tanker. Blot er de nu koncentrerede og forstærkede med æstetiske virkemidler, som vi så det ovenfor hos kvinden, der først "virkelig forstod hvordan hun havde det, da hun hørte sin egen sang".

Bevidning

Har dokumentet en kunstnerisk form synes mange at have større lyst til at vise det frem, end hvis der er tale om et brev som, typisk, er mere privat i sin karakter. Dokumentet gør det altså muligt for den unge at viderebringe sin historie til andre, og til at høre deres respons på historien. Denne bevidning og genkendelse af sig selv i andres situation kan være ganske stærk, både for den unge, der har lavet produktet og for dem det bliver vist for. Vi oplever ofte unge der bliver berørt af at se andre unges produkter, og efterfølgende giver udtryk for, at produktet ligeså godt kunne have handlet om dem, og desuden beskriver deres situation bedre end de selv kunne gøre. I mange tilfælde betyder oplevelsen af genkendelse, at de føler sig mindre alene med deres problemer, og dermed mindre som personlige fiaskoer. Produktet bliver et artefakt delt af kreatøren, og den det bliver vist for. Således bliver det, i en forstand, en del af deres fælles historie. Hvis de efterfølgende taler om, og forholder sig til, produktet, kan de på denne måde bidrage til at forstærke den foretrukne fortælling som produktet er en direkte eller indirekte afbildning af.

Afrundende kommentarer

Beskrivelsen af de selv-dokumenterende processer, som vi mener at engagere de unge i, er ikke fyldestgørende beskrevet i teksten her. I U-turn arbejdes der også med udfærdigelse af diplomer, selv-fortælling gennem diasshow, stopmotion-film, vision board mfl., til hvilke der anvendes andre metoder end de her beskrevet. Trods det, håber vi at have givet et indtryk af, hvordan selv-dokumenterende praksisser *kan* foregå i tilgangen til unge stofbrugere. Denne alternative

dokumentation vil, som vi ser det, kunne indgå som relevant supplement i, snart sagt, ethvert behandlingsfelt. Vi håber derfor også, at teksten har tændt den interesserede praktikers nysgerrighed i forhold til selv at give sig i kast med lignende processer.

Litteratur

Austring, Bennyé & Sørensen, Merete (2006). *Æstetik og læring*, Hans Reitzels Forlag.

Newman, David (2008). *The International Journal of Narrative Therapy and Community Work*, No. 3, www.Dulwichcentre.com.au.

White, Michael (2006). *Narrativ Teori*, Hans Reitzels Forlag, 1. oplag, København.

White, Michael (2008). *Kort Over Narrative Landskaber*, Hans Reitzels Forlag.